

5. The Los Angeles Police Department. URL: http://www.lapdonline.org/crime_prevention (дата звернення: 08.01.2019).
6. Online Crime Reporting. URL: <https://home.chicagopolice.org/online-services/online-crime-reporting/> (дата звернення: 08.01.2019).
7. Illinois General Assembly. URL: <http://www.ilga.gov/legislation/ilcs/fulltext.asp?DocName=072000050K26-1> (дата звернення: 08.01.2019).
8. The New York State Police. URL: <https://www.troopers.ny.gov/> (дата звернення: 08.01.2019).
9. Ottawa Police Service. URL: <https://www.ottawapolice.ca/en/> (дата звернення: 08.01.2019).
10. Crimestoppers. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Crime_Stoppers (дата звернення: 08.01.2019).
11. National Capital Area Crime Stoppers. URL: <https://crimestoppers.ca> (дата звернення: 08.01.2019).
12. The Crime Prevention Website. URL: <https://thecrimepreventionwebsite.com/543/about/> (дата звернення: 08.01.2019).
13. City of London Police. URL: <https://www.cityoflondon.police.uk/Pages/default.aspx> (дата звернення: 08.01.2019).
14. Modern Crime Prevention Strategy. URL: <https://www.gov.Uk/government/publications/modern-crime-prevention-strategy> (дата звернення: 08.01.2018).
15. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р. URL: http://mvs.gov.ua/ua/pages/strategiya_2020.htm (дата звернення: 08.01.2019).
16. МВС України. URL: <http://mvs.gov.ua/> (дата звернення: 08.01.2019).
17. Порадник «Поліція під контролем». URL: <http://policeundercontrol.org/pc/> (дата звернення: 08.01.2019).
18. Взаємодія поліції та громади. URL: <http://bezpechne.community/> (дата звернення: 08.01.2019).

МИТНИК У. М.,
аспірант кафедри галузевих правових наук
(Київський університет права
Національної академії наук України)

УДК 347.998.85

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ, ЯКИЙ ВЧИНЯЄ ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

У статті досліджено кримінологічну характеристику особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство. Розглянуто елементи структури особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство. Проаналізовано погляди науковців щодо кримінологічної характеристики особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство. Визначено основні кримінологічні ознаки та сформульовано кримінологічний портрет особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство.

Ключові слова: домашнє насильство, злочинець, особа злочинця, кримінологічна характеристика, кримінологічний портрет.

В статті досліджено кримінологічну характеристику особистості злочинця, що скоює домашнє насильство. Розглянуто елементи структури особистості злочинця, що скоює домашнє насильство. Проаналізовано погляди вчених на кримінологічну характеристику особистості злочинця, що скоює домашнє насильство. Визначено основні кримінологічні ознаки, сформульовано кримінологічний портрет особистості злочинця, що скоює домашнє насильство.

Ключові слова: домашнє насильство, злочинць, особистість злочинця, кримінологічна характеристика, кримінологічний портрет.

Criminological characteristic of a person who is a perpetrator of domestic violence is researched. The elements of structure of a perpetrator of domestic violence are considered. It was analyzed the views of scientists on criminological characteristic of a person who is a perpetrator of domestic violence. The main criminological characteristics are identified and the criminological portrait of a perpetrator of domestic violence is formulated.

Key words: domestic violence, perpetrator, the perpetrator's person, criminological characteristic, criminological portrait.

Вступ. Останніми роками в Україні та Європейському Союзі спостерігається зростання рівня злочинності, пов'язаної із вчиненням домашнього насильства. Важливу роль у протидії цьому явищу відіграє дослідження кримінологічних характеристик особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство, та формулювання його кримінологічного портрету.

Окремі питання характеристики рис злочинця, який вчиняє домашнє насильство, було досліджено у працях таких вчених, як: О.М. Бандурка, А.Б. Блага, О.М. Джужа, Б.М. Головкін, О.М. Костенко, Р.В. Перелигіна. Проте незважаючи на високий інтерес до теми, питання кримінологічної характеристики особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство, є недостатньо дослідженим.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження кримінологічної характеристики особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство.

Результати дослідження. Проблема особи є однією із центральних для наук, пов'язаних зі злочинністю, перш за все – для кримінології. Злочинець, як і будь-яка людина, оцінюється як діяльна істота, спосіб життя якої накладає вирішальний відбиток на її особистість. Найбільш важливою в розумінні специфіки особи злочинця є її кримінально-правова характеристика, оскільки вона відображає найбільш істотні ознаки особистості. Зокрема, такою характеристикою злочинної особистості є її антисоціальна спрямованість. Тому, на відміну від законослухняних людей, антисуспільна установка особи злочинця спрямована на вчинення конкретних злочинів [1, с. 166].

О.М. Гумін під особистістю сімейного насильницького злочинця розуміє сукупність специфічних соціально-демографічних, моральних та соціально значущих біопсихологічних характеристик і станів, що проявилися у вчиненні насильницького злочину проти життя й здоров'я особи в сімейній сфері [2, с. 174]. Відповідно, кримінологічна характеристика такої особи – це кримінологічний опис комплексу соціально значущих ознак особи, наділеної такими якостями з огляду на її взаємодію із зовнішніми умовами й обставинами, що зрештою призводить до вчинення нею актів насильства відносно члена (членів) сім'ї [3, с. 84].

Існують різні підходи до визначення елементів структури особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство.

В.А. Абабков, Т.А. Караваєва та В.А. Моженкова виділяють такі ознаки структури особи злочинця, як:

- 1) соціально-демографічні;
- 2) особистісні;

3) зумовлені історією життя особи [4, с. 9].

А.Б. Блага основними елементами структури особи злочинця визначає:

- 1) соціально-демографічні;
- 2) кримінально-правові;
- 3) соціально-рольові;
- 4) морально-психологічні [5, с. 92].

Соціально-демографічні ознаки особи злочинця – це дані про стать, вік, освіту, місце народження й проживання, громадянство та інші дані демографічного характеру.

Щодо статевої ознаки кривдників, то у 92% домашнє насильство вчиняють чоловіки. Щодо вікової ознаки, то, на думку А.Б. Блага, найбільший відсоток вчинених злочинів, пов'язаних із домашнім насильством, припадає на дві вікові категорії: 21-29 років (29% від загальної кількості) та 30-39 років (26,9%) [3, с. 85]. Згідно з висновками О.М. Гуміна найчастіше домашнє насильство вчиняють особи у віці 36-40 (37,5%) та 31-35 років (26%). Досить високою є злочинна активність серед осіб віком понад 40 років (17,5%) і 22-30 років (19%) [2, с. 174]. Б.М. Головкін, аналізуючи кримінологічні риси особистості сімейно-побутового насильницького злочинця, зазначає, що найбільша криміногенна активність характерна для одружених чоловіків у віці 30-50 років із середнім освітнім рівнем, що певним чином зумовлено кризовими періодами їх особистого і сімейного життя [6, с. 45].

Щодо ролі освітнього рівня у виникненні кримінального насильства, то існує залежність злочинної поведінки від рівня освіти й інтелектуального розвитку особистості. Найбільшу кількість актів насильства щодо членів сім'ї вчиняють особи із повною загальною середньою, неповною (базовою) середньою, а також початковою вищою освітою. Згідно з даними, які наводить Б.М. Головкін, 70% сімейних злочинців не займалися суспільно корисною працею. Статистичні дані засвідчують, що освітній рівень злочинців зазначеної категорії становить: 56% – середня освіта й нижче, 36% – середня спеціальна, 3% – незакінчена вища, 5% – вища [3, с. 86]. Крім цього, серед домашніх насильників, які працюють, переважають робітники (зокрема, сільські) низької кваліфікації державних, колективних і приватних підприємств, установ, організацій (24,5%) [2, с. 175].

Водночас можна погодитися з позицією В.В. Топчія, який зазначає, що наявність вищої освіти не гарантує негативного ставлення до вчинення насильницьких дій, зокрема стосовно членів своєї сім'ї чи інших родичів [7, с. 89].

Щодо місця проживання, то згідно з висновками А.Б. Блага більшість осіб, які вчинили злочини, пов'язані з домашнім насильством, були мешканцями міст (444, або 37%). Друге місце посідають мешканці сіл, селищ міського типу (374, або 31,2%); третє – представники обласних центрів (246, або 20,5%); четверте – селищ (136, або 11,3%). Крім цього, О.М. Бандурка, К.Б. Левченко, І.М. Трубавіна зазначають, що підлітки, які проживають у сільській місцевості, вчиняють насильство набагато частіше, ніж їхні однолітки з міст. Причину цього вони вбачають у погіршенні якості й рівня освіти сільської молоді, а також у незадовільних матеріальних умовах життя більшості селян [8, с. 70].

Щодо кримінально-правових ознак особи домашнього насильника, то згідно з даними, які наводить А.Б. Блага, кожен третій зі злочинців цієї категорії раніше вже вчиняв злочини, серед яких домінують злочини корисливої спрямованості, тобто крадіжки (36%), грабежі (9%), розбої (4%), умисне знищення або пошкодження чужого майна (2%), шахрайство та вимагання (по 1%) та інші (6%), а також злочини насильницької спрямованості (24%), зокрема за статевої злочини (6%). Крім цього, серед осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності за вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми, щороку майже кожна п'ята особа продовжує свою протиправну поведінку, повторно вчиняючи такі дії.

Соціально-рольові ознаки, або особистісно-рольові якості характеризують соціальні позиції особи в різних сферах життя (в суспільному житті, родині, на виробництві) [3, с. 87]. Як зазначає А.Б. Блага, залежно від сімейних ролей злочинцями зазвичай стають: чоловік (20,9%), дружина (15%), батько (12,1%), мати (15,9%), син (13,3%), дочка (2,4%), брат (4%),

сестра (1,8%), дядько/тітка (1,3%), племінник/племінниця (0,7%), дід (1%), баба (2,5%), онук (3,1%), онука (0,5%), зять (3,9%), невістка (0,7%), тесть (0,5%), свекор і свекруха (по 0,3%). На момент вчинення злочину переважна більшість сімейних кривдників (53,5%) не працювали і не навчалися, 6% не мали постійної роботи [5, с. 102].

Морально-психологічні особливості визначають внутрішній світ людини, яка порушила кримінальний закон. На думку більшості науковців, морально-психологічна підсистема особи злочинця містить чотири основні структурні елементи, серед яких є такі підструктури:

1) спрямованості (сукупність пов'язаних із правосвідомістю соціально значущих якостей особистості, зокрема світогляд, особистісні орієнтації, соціальні установки, ключові мотиви тощо);

2) психічних форм відносин, які виявляються в пізнавальних процесах, психічних, емоційних станах особи;

3) темпераменту й інших біологічних, спадково зумовлених властивостей, що поряд із соціальними чинниками впливають на формування характеру людини;

4) досвіду (знання, навички, звички та інші якості, що визначають вибір форм діяльності) [3, с. 89].

На думку О.М. Гуміна, найбільший вплив на формування морально-психологічних якостей особистості здійснюють сім'я і найближче оточення. У реальному житті негативні і позитивні фактори формування особистості не ізольовані один від одного. Джерела морального формування незалежні від індивіда, але його роль не пасивна. Моральне формування особистості є результатом взаємодії дійсності та особистості.

Серед соціально-психологічних властивостей особистості кривдників важливу роль відіграє така антигромадська установка, як готовність особи за відповідних умов мікросередовища діяти суспільно небезпечним способом. О.М. Гумін зазначає, що дослідження кримінальних справ, у яких жертвою сімейних злочинів був неповнолітній, засвідчило, що серед встановлених мотивів більше половини становлять неприємні стосунки – 55,5%. Друге місце серед встановлених мотивів посідають помста та корисні мотиви – 22% і 18,5% відповідно. Такий результат не випадковий, оскільки винних нерідко штовхає на вчинення злочину прагнення помститися за колишні приниження, побиття, знущання, дійсні чи уявні зради, що актуалізуються під час міжособистісних зіткнень. Інші мотиви становлять близько 4%.

Крім цього, за даними, які наводить О.М. Гумін, 73,2% засуджених на момент вчинення злочину перебували у стані сп'яніння. Для порівняння, як відмічається в окремих літературних джерелах, від 50 до 70% умисних вбивств вчиняються у стані алкогольного сп'яніння [2, с. 175].

Загалом злочинна поведінка багато в чому пов'язана зі зловживанням алкогольними напоями і наркотичними речовинами, які негативно впливають на злочинця. Так, 28 березня 2018 р. близько опівночі в одному із сіл Косівського району, що на Івано-Франківщині, жінка на ґрунті психічних розладів вирішила позбавити життя свою малолітню доньку. Діючи умисно, жінка взяла до рук молоток, яким завдала серію ударів по життєво важливій ділянці тіла – голові, чим спричинила дитині тілесні ушкодження у вигляді відкритої черепно-мозкової травми, перелому кісток склепіння черепа, від яких остання померла на місці події [9].

Крім наведених вище ознак структури особи злочинця, існують і такі, що зумовлені історією життя злочинця. В першу чергу, до них відноситься насильство в батьківській родині. Дослідження показали, що жертвами домашнього насильства частіше були ті жінки, чий чоловік били в дитинстві або чий чоловік були свідками сцен побиття власної матері [4, с. 10].

Висновки. Враховуючи вищенаведені дані, на нашу думку, кримінологічна характеристика особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство, виглядає таким чином: чоловік віком 21-40 років, одружений, мешканець міста, із середнім рівнем освіти, може мати низький інтелектуальний розвиток, проблеми з фізичним здоров'ям, психічні порушення (в межах осудності), переважно безробітний або з відсутністю постійного місця роботи і при цьому не навчається, або є працівником низької кваліфікації, з ознаками девіантної

поведінки (схильний до вживання алкогольних напоїв, наркотичних речовин, вчинення правопорушень та ігнорування правових норм), має викривлену соціальну свідомість, низький рівень соціальних навичок, емоційного інтелекту, переважно сам був жертвою чи свідком домашнього насильства в дитинстві, раніше притягався до адміністративної чи кримінальної відповідальності, із стереотипними уявленнями щодо гендерних ролей та зазвичай вчиняє домашнє насильство щодо своєї дружини та/або дітей.

Список використаних джерел:

1. Штефан А.В. Особенности личности преступника, совершившего насилие в отношении несовершеннолетнего в семье. Научно-методический электронный журнал «Концепт». 2015. № 10 (октябрь). С. 166–170. URL: <http://e-koncept.ru/2015/15368.htm>.

2. Гумін О.М. Характеристика осіб, які вчиняють насильство в сім'ї. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2014. № 810. С. 172–177.

3. Ботнаренко А.І. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють насильство в сім'ї. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 2(103). С. 83–94

4. Абабков В.А., Караваева Т.А., Моженкова В.А. Насилие, его характеристики и причины в семьях лиц с алкогольной и наркотической зависимостью: обзор литературы. Петербургский психологический журнал. № 8. 2014. С. 1–25

5. Блага А.Б. Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз і запобігання): монографія. Харків: Макаренко. 2014. 360 с.

6. Основні риси особистості, яка чинить насильство в сім'ї. Кримінальне право України. 2006. № 11. С. 44–46.

7. Топчій В.В. Кримінологічна характеристика особи насильницького злочинця. Європейські перспективи. 2015. № 5. С. 85–91.

8. Соціальна і корекційна робота з особами, які вчинили насильство в сім'ї: навч.-метод. посіб. У 2 т. Т. 1 / за заг. ред. О.М. Бандурки, К.Б. Левченко, І.М. Трубавіної. Київ: Україна. 2011. 171 с.

9. На Прикарпатті жінка забила молотком 7-річну доньку. URL: <https://tsn.ua>.

МОКЛЯК В. В.,

здобувач кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 343.9:343.326

СУЧАСНИЙ СТАН НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті досліджено стан наукового розроблення терористичної діяльності в Україні. Проаналізовано наукові праці, які містять відомості про дослідження терористичних злочинів і сучасні статистичні дані. Автор наводить ознаки сучасної терористичної діяльності в Україні.

Ключові слова: злочинність, тероризм, терористична діяльність, терористичний акт.

